

Sustav poljoprivrednih knjigovodstvenih podataka

Strpač, Martina

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of agriculture / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Poljoprivredni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:151:991881>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-23**

Sveučilište Josipa Jurja
Strossmayera u Osijeku

**Fakultet
agrobiotehničkih
znanosti Osijek**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Agrobiotechnical
Sciences Osijek - Repository of the Faculty of
Agrobiotechnical Sciences Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERAU OSIJEKU
POLJOPRIVREDNI FAKULTET U OSIJEKU

Martina Strpač

Preddiplomski sveučilišni studij Poljoprivreda

Smjer Agroekonomika

Sustav poljoprivrednih knjigovodstvenih podataka

Završni rad

Osijek, 2017.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
POLJOPRIVREDNI FAKULTET U OSIJEKU

Martina Strapač

Preddiplomski sveučilišni studij Poljoprivreda

Smjer Agroekonomika

Sustav poljoprivrednih knjigovodstvenih podataka

Završni rad

Povjerenstvo za ocjenu završnog rada:

1. dr.sc. Ana Crnčan, mentor
2. izv.prof.dr.sc. Ljubica Ranogajec, član
3. dr.sc. Jelena Kristić, član

Osijek, 2017.

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Poljoprivredni fakultet u Osijeku
Preddiplomski sveučilišni studij Poljoprivreda, smjer Agroekonomika

Završni rad

Martina Strapač

Sustav poljoprivrednih knjigovodstvenih podataka

Sažetak:

Zadaća FADN sustava osiguranje je računovodstvenih podataka s gospodarstava koja su uključena u sustav. Od 2008. do 2013. godine u Republici Hrvatskoj provedeno je ukupno sedam FADN istraživanja, a broj poljoprivrednih gospodarstava svake godine se povećavao. Najviši su troškovi u 2015. godini od 363.882,43 kn ostvareni kod svinjogojstva i peradarstva, a isti su se i povećali u odnosu na prethodnu godinu. Najviši prihodi ostvareni su u svinjogojstvu i peradarstvu. Oni su u 2015. godini iznosili 457.571,25 kn pa su u odnosu na prethodnu godinu veći za 100.594,95 kn. Povećanje prihoda zabilježeno je i kod govedarstva, ovčarstva i kozarstva te povrćarstva i cvjećarstva. Koefficient ekonomičnosti je kod svih glavnih tipova proizvodnje veći od jedan što upućuje na ekonomičnu proizvodnju analiziranih tipova. Mogućnosti gospodarstava koji sudjeluju u sustavu su kontrola uloženi inputa, usporedba rezultata proizvodnje sa podacima ostalih gospodarstava pri istoj proizvodnji te, racionalno planiranje daljnjih aktivnosti na gospodarstvu.

Ključne riječi: sustav poljoprivrednih knjigovodstvenih podataka, ukupni troškovi, ukupni prihodi

19 stranica, 3 tablice, 4 slike, 6 grafikona, 8 literaturnih navoda

Završni rad je pohranjen: u Knjižnici Poljoprivrednog fakulteta u Osijeku i u digitalnom repozitoriju završnih i diplomskih radova Poljoprivrednog fakulteta u Osijeku.

BASIC DOCUMENTATION CARD

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek
Faculty of Agriculture in Osijek
Undergraduate university study Agriculture, course Agroeconomics

Final work

Farm Accountancy Data Network - FADN

Summary:

The task of FADN accounting data is to secure the system of economies involved in the system. From 2008. up to 2013. in the Republic of Croatia was conducted a total of seven FADN research, and the number of farms has been increased every year. The highest costs was in 2015. From 363,882.43 kn achieved in pig and poultry farming, and the same been increased compared to the previous year. The highest revenues were in pig breeding and poultry production. It was in 2015. amounted to 457,571.25 kn and compared to the previous year has been increased by 100,594.95 kn. Increase in revenue was also recorded at cattle industry, sheep and goat production, vegetable crops production and floriculture. Coefficient of efficiency is at the all main types of production higher than 1, which refers to economical operations of the analyzed types. Possibilities of economies participating in the system are embedded control inputs, a comparison of the results of production with other data holdings at the same production and rationally planning further activities on the economy.

Keywords: Farm Accountancy Data Network, total cost, total income

19 pages, 3 tables, 4 figures, 6 charts, 8 references

BSc Thesis is archived in Library of Faculty of Agriculture in Osijek and in digital repository of Faculty of Agriculture in Osijek.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
1.3. Cilj istraživanja.....	1
2. MATERIJAL I METODE.....	2
3. REZULTATI I RASPRAVA.....	3
3.1. FADN u EU.....	3
3.2. FADN u Republici Hrvatskoj.....	5
3.3. Metodologija uzorkovanja poljoprivrednih gospodarstava.....	7
3.4. FADN zbirni rezultati.....	9
3.5. SWOT analiza.....	16
4. ZAKLJUČAK.....	18
5. POPIS LITERATURE.....	19

1. UVOD

Sustav poljoprivrednih knjigovodstvenih podataka odnosno FADN (*Farm Accountancy Data Network*) utemeljen je 1965. godine odlukom Vijeća 79/65 kada su bile zadovoljene sve pravne osnove vezane za organizaciju samoga sustava.

Sustav se temelji se na godišnjem prikupljanju proizvodnih, ekonomskih i financijskih podataka s uzorka poljoprivrednih gospodarstava koji su klasificirani u skupine prema kriterijima ekonomske veličine gospodarstva, vrsti poljoprivredne proizvodnje i regionalnoj pripadnosti. Navedeni sustav ujedno predstavlja instrument Europske Komisije za vrednovanje dohotka poljoprivrednih proizvođača te utvrđivanje utjecaja Zajedničke poljoprivredne politike EU na rezultate proizvodnje i poslovanje poljoprivrednog gospodarstva.

Uspostava FADN sustava u Republici Hrvatskoj obveza je koja proistječe iz Zakona o poljoprivredi, „Narodne novine“ broj 30/2015. Ministarstvo nadležno za poljoprivredu, kao tijelo odgovorno za ustrojavanje, organizaciju i stručnu provedbu FADN sustava, donijelo je Pravilnik o sustavu poljoprivrednih knjigovodstvenih podataka, „Narodne novine“ broj 70/15, kojim su propisani način i uvjeti provedbe sustava, tijela za uspostavu i nadzor te tijelo nadležno za organizaciju i stručnu provedbu FADN istraživanja. Organizaciju i provedbu FADN sustava u RH obavlja Poljoprivredna savjetodavna služba.

Temeljna zadaća FADN sustava je osiguranje računovodstvenih podataka sa gospodarstva koja su uključena u istraživanje, a krajnji rezultati, odnosno izlazni podaci služe za pružanje različitih informacija različitim tijelima državne uprave i predstavnicima proizvođača, za potrebe znanstvenih istraživanja, ali i samim proizvođačima pri donošenju poslovnih odluka.

1.1. Cilj istraživanja

Temeljni cilj završnog rada je analizirati Sustav poljoprivrednih knjigovodstvenih podataka (FADN), njegovu ulogu i način djelovanja od 2012. do 2017. godine te identificirati prednosti poljoprivrednih gospodarstava uključenih u taj sustav.

2. MATERIJAL I METODE

Pri pisanju rada korištene su metode analize, sinteze i komparacije, također je napravljena i SWOT analiza (Straights - snage, Weaknesses - slabosti, Opportunities - mogućnosti i Threats - prijetnje) snaga i slabosti te prilika i prijetnji primjene sustava. Ova analiza ima zadatak identificirati prilike koje se trenutno ne mogu iskoristiti zbog nedostatka potrebnih resursa i jedinstvene kompetencije koje gospodarstvo, djelatnost, proizvod ili usluga posjeduje i superiornog načina na koji ih koristi. Cilj SWOT matrice nije identifikacija najbolje strategije već generiranje nekoliko različitih strategija od kojih neke mogu biti primijenjene (Božac Gonan, 2008.).

Pri izradi rada korištena je recentna literatura čija je tematika računovodstvo i knjigovodstvo. Osim spomenutog, u radu su kao izvor podatak korištene i internet stranice čiji sadržaj se odnosi na predmetnu tematiku.

3. REZULTATI I RASPRAVA

Godine 1965. u Europskoj Uniji osnovan je Sustav poljoprivrednih knjigovodstvenih podataka (*engl. Farm Accountancy Data Network*) ili skraćeno FADN sustav koji predstavlja instrument Europske Komisije za vrednovanje dohotka poljoprivrednih proizvođača i utjecaja Zajedničke poljoprivredne politike (*eng. CAP Common Agricultural Policy*) na proizvođače. Sustav funkcionira na godišnjem prikupljanju proizvodnih, ekonomskih i financijskih podataka s poljoprivrednih gospodarstava radi provođenja godišnjih istraživanja o visini dohotka poljoprivrednih gospodarstava.

3.1. FADN u EU

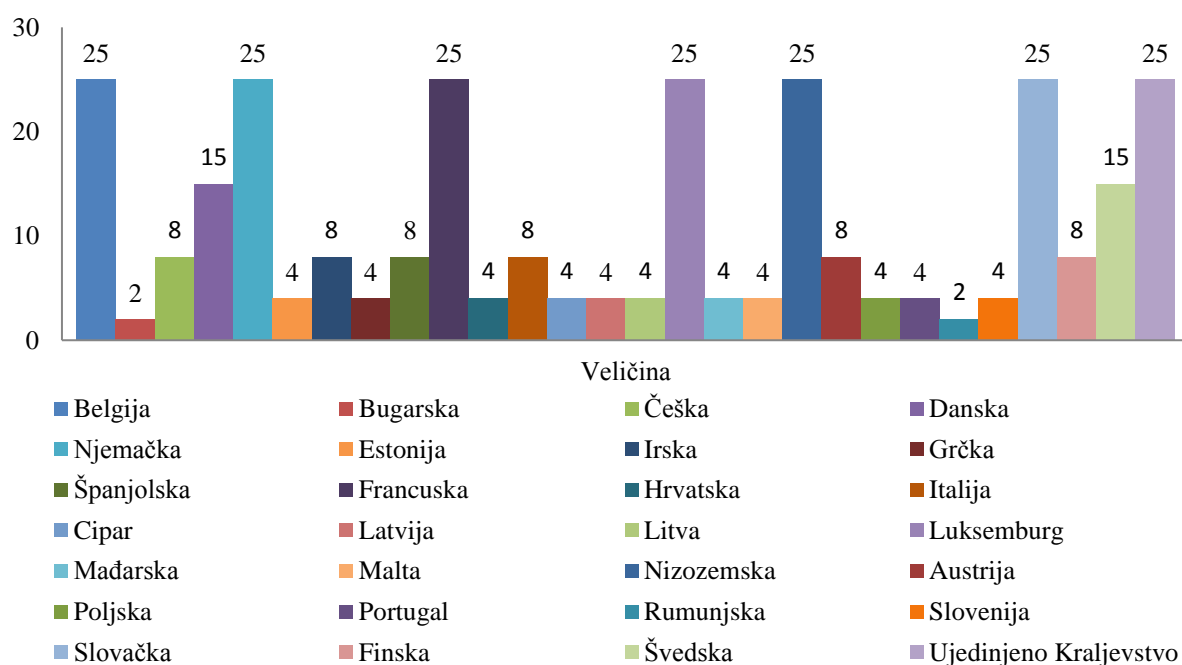
FADN je prema istraživanjima jedini izvor mikroekonomskih podataka koji se temelje na usklađenim načelima knjigovodstva. Ovakvo ispitivanje u EU ne pokriva sve poljoprivredne gospodarske subjekte u Uniji, već samo one koje se zbog veličine mogu smatrati komercijalnim. Trenutno, godišnji uzorak čini više od 80.000 gospodarstava. Oni predstavljaju oko 5.000.000 poljoprivrednih gospodarstava u EU, što pokriva oko 90% ukupne poljoprivredne površine i čini oko 90% ukupne poljoprivredne proizvodnje (www.fadn.hr, 2017.)

U svrhu FADN-a Europska unija je podijeljena na FADN regije. Sva uzgajališta u području promatranja FADN-a klasificirana su u gospodarske veličine i vrstu poljoprivrede. Detaljna tipologija stvorena je za korištenje raznih tijela na razini Europske unije. Dovoljno je široka da obuhvati različite vrste poljoprivredne proizvodnje koja se nalaze u Europskoj uniji. Navedena tipologija opisana je u Uredbi Komisije (EC) br. 1242/2008 od 8. prosinca 2008. godine.

Ekonomska veličina poljoprivrednog gospodarstva prije se određivala putem Standardnog doprinosa pokrića (*eng. Standard Gross Margin - SGM*) izražena u vrijednosti ESU (*eng. European Size Units*), a sad se ekonomska veličina poljoprivrednog gospodarstva definira kao ukupna vrijednost proizvodnje gospodarstva izražena u jedinici Standardnog ekonomskog rezultata (*Standard Output - SO*). Obje metode za određivanje ekonomske veličine su iste, tj. rade po istom principu, a temelje se na zbroju svih SO-a ili SGM-a (po 1

ha ili po grlu stoke) za svaku pojedinu proizvodnju zastupljenu na poljoprivrednom gospodarstvu.

Standardni ekonomski rezultat (SO) predstavlja jediničnu novčanu vrijednost proizvodnje poljoprivrednog proizvoda izraženu u proizvođačkim cijenama na pragu gospodarstava koja uključuje prodaju, potrošnju na gospodarstvu, potrošnju u kućanstvu, promjene u zalihama glavnih proizvoda i nusproizvoda biljne i stočarske proizvodnje (Certo i Certo, 2008.). Poljoprivredni proizvod koji ima najveću vrijednost je glavni, a ostali su sekundarni. SO ne uključuje izravna plaćanja, porez na dodanu vrijednost i ostale poreze. Zbroj vrijednosti svih proizvodnji dobiven množenjem SO svake pojedine proizvodnje s odgovarajućim brojem jedinica proizvodnje predstavlja ukupni SO poljoprivrednog gospodarstva (Csajbok, 2005.). Koeficijenti SO-a izračunavaju se za 90 različitih pokazatelja biljne i životinjske proizvodnje. Grafikonom 1. prikazana je ekonomska veličina posjeda za 2015. godinu izražena u eurima.

Grafikon 1. Ekonomska veličina posjeda izražena u eurima (000) za 2015. godinu

Izvor: razrada autora prema FADN rezultatima, (www.fadn.hr, 2017.)

Iz grafikona je vidljivo kako Bugarska i Rumunjska imaju manju ekonomsku veličinu posjeda od Hrvatske, a najveće ekonomske veličine posjeda imaju Belgija, Njemačka, Nizozemska, Ujedinjeno Kraljevstvo, Luksemburg, Slovačka i Francuska.

U Sustavu poljoprivrednih knjigovodstvenih podataka u Njemačkoj aktivno sudjeluje oko 11.000 poljoprivrednih gospodarstava. Početni cilj njemačkog FADN-a bio je dobiti informacije o poljoprivrednim prihodima. Od 1990-ih, baza podataka je postala sve važnija za procjenu utjecaja (poljoprivrednih) politika, naročito jer njemački FADN podaci ne uključuju samo operativnu strukturu i proizvodne tehnologije, već i prihode, troškove i dobit za reprezentativni uzorak farmi.

Njemačka računovodstvena mreža poljoprivrednih podataka (FADN) ima ključnu ulogu u procjeni gospodarske situacije poljoprivrednih gospodarstava.

3.2. FADN u Republici Hrvatskoj

Prema Zakonu o poljoprivredi (N.N. 30/2015) uspostava FADN sustava u Republici Hrvatskoj postala je obavezna. Organizacija odgovorna za provođenje, odnosno ustrojavanje i organizaciju ovoga sustava je Ministarstvo poljoprivrede koje je i donijelo Pravilnik o sustavu poljoprivrednih knjigovodstvenih podataka, kojim su propisani način i uvjeti provedbe sustava, tijela za uspostavu i nadzor te tijelo nadležno za organizaciju i stručnu provedbu FADN istraživanja.

Prema spomenutom Pravilniku, FADN agencija koja je pod nadzorom Savjetodavne službe organizira i provodi istraživanje na punom uzorku komercijalnih poljoprivrednih gospodarstava koji dobrovoljno sudjeluju o strukturi, proizvodnji, prihodima i rashodima poljoprivrednih gospodarstava. Komercijalna poljoprivredna gospodarstva predstavljaju okosnicu istraživanja jer kao takva su dovoljno velika da osiguraju dostatnu razinu prihoda koji se ostvaruje poljoprivrednom djelatnošću, a koja osigurava egzistenciju proizvođača. Podaci o poljoprivrednim gospodarstvima koja sudjeluju u analiziranom sustavu su povjerljivog karaktera i samo se objavljuju zbirni podaci ili podaci za određena područja, linije proizvodnje ili regije. Sredstva za vođenje FADN sustava osiguravaju se iz Proračuna Republike Hrvatske. Glavni ciljevi ovoga sustava su sustavno praćenje i vrednovanje proizvodnih, ekonomskih i financijskih rezultata komercijalnih poljoprivrednih gospodarstava te utvrđivanje i analiza njihove ekonomske veličine i razine dohotka. Slika 1. prikazuje sažetu strukturu kriterija za ulazak poljoprivrednih gospodarstava u sustav i moguće koristi za ista gospodarstva.

Slika 1. Kriteriji za odabir poljoprivrednih gospodarstava u FADN sustav

Izvor: www.fadn.hr, 2017.

U slučaju da gospodarstvo zadovoljava kriterije prikazane na slici ono predstavlja reprezentativni uzorak poljoprivrednih gospodarstava. Prikupljeni podaci se obrađuju i stvaraju bazu izlaznih podataka koji služe za donošenje mjera agrarne politike, Detaljno izvješće za sve zemlje članice EU i izvješće za poljoprivredna gospodarstva. Navedeno izvješće nadalje služi upraviteljima poduzimanje mjera prikazanim na Slici 2.

Slika 2. Outputi provedbe sustava

Izvor: www.fadn.hr, 2017.

3.3. Metodologija uzorkovanja poljoprivrednih gospodarstava

Pomoću selekcijskog plana ili plana uzorkovanja koji ujedno osigurava i reprezentativnost odabiru se poljoprivredna gospodarstva koja će sudjelovati u FADN sustavu. Navedeni plan sadrži podatke o referentnim izvorima, odnosno o strukturi poljoprivrednih gospodarstava, postupke za stratifikaciju područja FADN istraživanja u skladu s regionalnim jedinicama, tipovima poljoprivredne proizvodnje i razredima ekonomske veličine, postupke za određivanje broja poljoprivrednih gospodarstava koja će biti odabrana za svaki stratum i njihov odabir. Veličina reprezentativnog FADN uzorka u RH određena je statističkim metodama na temelju podataka istraživanja o strukturi poljoprivrednih gospodarstava (www.fadn.hr, 2017.). Osim toga, potrebno je osigurati različitost proizvodnih linija na pojedinim područjima pri gospodarstvima koja sudjeluju u istraživanju pa se iz toga razloga FADN populacija definira prema tri kriterija – ekonomskoj veličini, tipu poljoprivredne proizvodnje i regionalnoj pripadnosti.

Kada je riječ o ekonomskoj veličini poljoprivrednih gospodarstava ona je određena prema ukupnoj vrijednosti proizvodnje gospodarstva. Navedena vrijednost predstavlja sumu svih standardnih ekonomskih rezultata pojedine linije proizvodnje zastupljene na gospodarstvu, a predstavlja novčanu vrijednost proizvodnje poljoprivrednog proizvoda po cijenama koje se ostvaruju na tržištu, ali su pri tome potpore i porezi isključeni. Tako se npr. u biljnoj proizvodnji suma standardnih ekonomskih rezultata odnosi na jedan hektar ili 100 m², a u stočarskoj proizvodnji se odnosi na grlo stoke, 100 kljunova peradi ili pčelinju zajednicu.

Obzirom na ukupnu vrijednost proizvodnje poljoprivrednog gospodarstva, ista se klasificiraju u razrede ekonomske veličine od 1 do 14 što ovisi o donjoj i gornjoj granici vrijednosti izraženoj u eurima. Tipologija poljoprivrednih gospodarstava jedinstvena klasifikacija poljoprivrednih gospodarstava u Europskoj uniji koja klasificira poljoprivredna gospodarstva na tri razine: opće, glavne i posebne tipove, a svaki od njih označen je posebnom šifrom.

Vremenski period prikupljanja podataka odvija se kroz cijelu godinu, no budući da u nekim zemljama početak obračunske godine nije isti za sva poljoprivredna gospodarstva, period prikupljanja podataka produžava se na više od 12 mjeseci.

U Tablici 1. prikazana je tipologija poljoprivrednih gospodarstava, njih 1.290 koja su u 2014. godini sudjelovala u istraživanju i udio zastupljenosti u ukupnom uzorku.

Tablica 1. Vrsta i udjel proizvodnje prema tipologiji poljoprivrednih gospodarstava u FADN istraživanju za 2014. godinu

Šifra proizvodnje	Vrsta proizvodnje	Udio (%)
Tip 1	Ratarstvo	27,13
Tip 8	Mješovita	25,19
Tip 5	Mliječno govedarstvo	16,28
Tip 6	Govedarstvo, ovčarstvo i kozarstvo	13,72
Tip 4	Voćarstvo i maslinarstvo	8,91
Tip 3	Vinogradarstvo i vinarstvo	3,26
Tip 7	Svinjogojstvo i peradarstvo	2,95
Tip 2	Povrčarstvo i cvjećarstvo	2,56

Izvor: razrada autora prema dostupnim podacima sa www.savjetodavna.hr, 2017.

Od 2008. do 2013. godine u Republici Hrvatskoj provedeno je ukupno sedam FADN istraživanja. U uzorku za 2014. godini odabrano je 1.290 poljoprivrednih gospodarstava, a u 2016. godini 1.457 poljoprivrednih gospodarstava. U 2017. godini selektirana su 1.423 poljoprivredna gospodarstva od kojih je većina, 1.081, na kontinentalnom području i 342 na području Jadranske Hrvatske (www.savjetodavna.hr, 2017.).

Podaci se prikupljaju za prethodnu računovodstvenu godinu. Do 2013. godine bilježili su se putem off-line aplikacije tzv. FADN upitnika od strane savjetnika, a nakon spomenute godine prikupljaju se putem FADN on-line upitnika i djelomično korištenjem dostupnih knjigovodstvenih evidencija gdje se evidentiraju poslovne promjene od strane samog nositelja, odnosno člana poljoprivrednog gospodarstva pomoću elektronske forme.

FADN kalkulator u print ili Excel verziji ispunjavaju savjetnici na terenu. Prilikom unosa podataka u kalkulator bitno je obratiti pozornost na odabir regije jer regije imaju različite cjenovne koeficijente kod izračuna tipologije.

Nacionalni FADN odbor osnovan je u prosincu 2012. godine, a njegova funkcija je nadzor sustava i čine ga predstavnici Ministarstva nadležnog za poljoprivredu, Savjetodavne službe, Državnog zavoda za statistiku, Agronomskog fakulteta u Zagrebu, Poljoprivrednog fakulteta u Osijeku i poljoprivrednih gospodarstava. Zadaća nadzornog sustava je odobravanje selekcijskog plana, prihvaćanje izvješća o provedbi selekcijskog plana, izvještavanje Ministarstva o nepravilnostima unutar sustava i razmatranje drugih pitanja vezanih uz provedbu.

3.4. FADN zbirni rezultati

Na temelju podataka prikupljenih istraživanjem, računa se određeni broj indikatora, a isti se još nazivaju i standardi ili zbirni rezultati koji se prikazuju u unaprijed definiranoj formi, a obuhvaćaju 9 tematskih tablica prikazanih Slikom 3.

Slika 3. Prikaz zbirnih podataka obuhvaćenih formom FADN upitnika

Izvor: www.fadn.hr, 2017.

Prikazani podaci izračunavaju se kao ponderirani prosjeci i predstavljaju cijelu populaciju komercijalnih poljoprivrednih gospodarstava država članica EU. Za ponderiranje se koriste podaci iz 2003. godine koji su dobiveni Popisom poljoprivrede i ažurirani su s podacima Ankete o strukturi poljoprivrednih gospodarstava 2010. godine kao i podacima iz Upisnika poljoprivrednih gospodarstava, koji se vodi pri Agenciji za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju.

Budući da su prikupljeni podaci na reprezentativnom uzorku PG-a, oni se mogu smatrati relevantnima za primjenu na cjelokupnoj populaciji komercijalnih poljoprivrednih gospodarstava. Prema anketi o strukturi poljoprivrednih gospodarstava provedenoj u lipnju 2010. godine korišteni podaci pokrivaju 85% korištenih poljoprivrednih površina što čini 89% vrijednosti poljoprivredne proizvodnje i 86% broja uvjetnih grla stoke (www.fadn.hr, 2017.). Prilikom tumačenja podataka važno je imati na umu kako FADN metodologija uzima u obzir široki spektar poljoprivrednih aktivnosti na gospodarstvima kao što su poljoprivredna proizvodnja, prerada poljoprivrednih proizvoda, šumarstvo, ribarstvo, poljoprivredne usluge, seoski turizam i sl., ali ne uključuje industrijske, komercijalne i nepoljoprivredne aktivnosti. U slučaju da je u određenoj skupini broj poljoprivrednih gospodarstava bio manji od pet takvi podaci se ne prikazuju radi zaštite podataka ali i proizvođača.

Zbirni rezultati koji su klasificirani prema 9 tematskih cjelina i populaciji poljoprivrednih gospodarstava, odnosno uzorku poljoprivrednih gospodarstava za 2014. i 2015. godinu su javni i vidljivi na internetskoj stranici. Dob nositelja poljoprivrednih gospodarstava klasificirana je u tri razreda starosne skupine. Dosad je prevladavalo uvriježeno mišljenje kako je poljoprivredna proizvodnja “stara” djelatnosti i činjenica je kako su nositelji gospodarstava starije generacije, a intencija je da se poljoprivreda, odnosno starosna dob upravitelja što više pomlađuje.

Tablica 2. Starosne skupine poljoprivrednih proizvođača u FADN sustavu

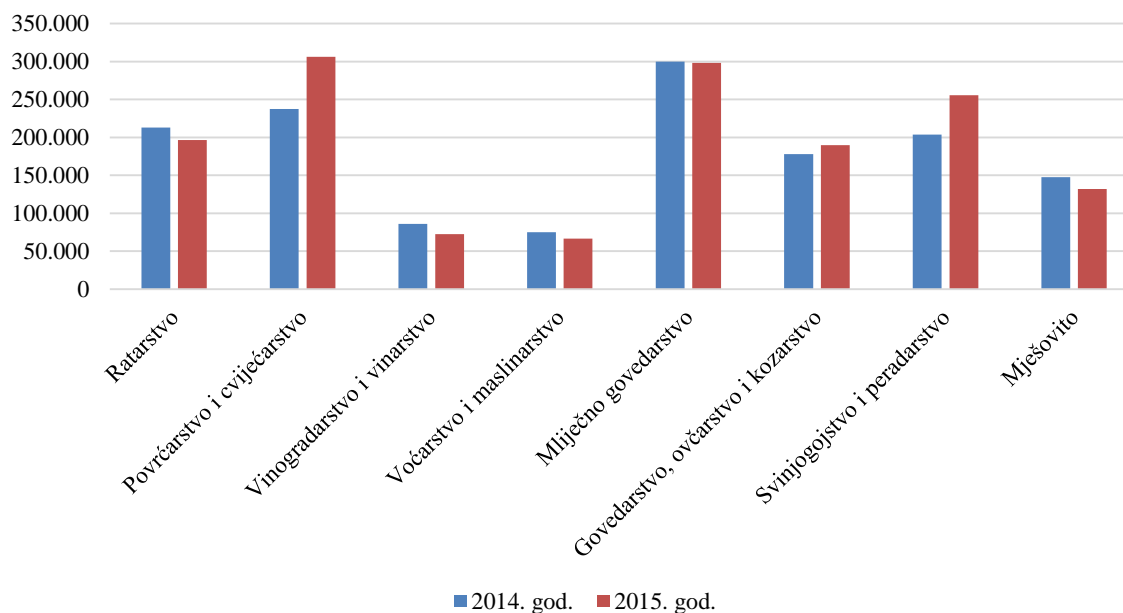
Starosna dob	2014. god.		2015 god.	
	Populacija PG	Uzorak PG	Populacija PG	Uzorak PG
Manje od 40 godina	9.267	147	13.870	198
40 – 65 godina	66.925	948	71.309	932
Više od 65 godina	18.085	195	20.057	205

Izvor: razrada autora prema FADN rezultatima, (www.fadn.hr, 2017.)

Prema podacima iz tablice može se zaključiti kako se dobna skupina nositelja gospodarstava mladih od 40 godina i onih do 65 povećava u odnosu na proizvođače starije od 65 godina.

Mladim poljoprivrednim proizvođačima se smatraju osobe od 18 do 41 godine, a isti su iznimno bitni za postizanje konkurentnosti kako hrvatskog tako i europskog gospodarstva koje im kroz EU fondove nudi pogodnosti prilikom sudjelovanja pri osnivanju vlastitog gospodarstva ili rekonstrukcije postojećeg.

Standardni ekonomski rezultat (engl. *Standard Output – SO*) predstavlja jediničnu novčanu vrijednost proizvodnje poljoprivrednog proizvoda izraženu u proizvođačkim cijenama na vratima gospodarstva koja uključuje prodaju, potrošnju na gospodarstvu, potrošnju u kućanstvu, promjene u zalihama glavnih proizvoda i nusproizvoda biljne i stočarske proizvodnje. Glavni je poljoprivredni proizvod obično onaj sa najvećom vrijednošću, a ostali su sekundarni. Ono isključuje izravna plaćanja, porez na dodanu vrijednost i ostale poreze. U biljnoj proizvodnji SO se odnosi na jedan hektar, a u stočarskoj proizvodnji se odnosi na grlo stoke, 100 kljunova peradi ili pčelinju zajednicu (www.savjetodavna.hr). Sljedećim grafikonom prikazana je ekonomska veličina glavnih tipova proizvodnje u 2014. i 2015. godini.

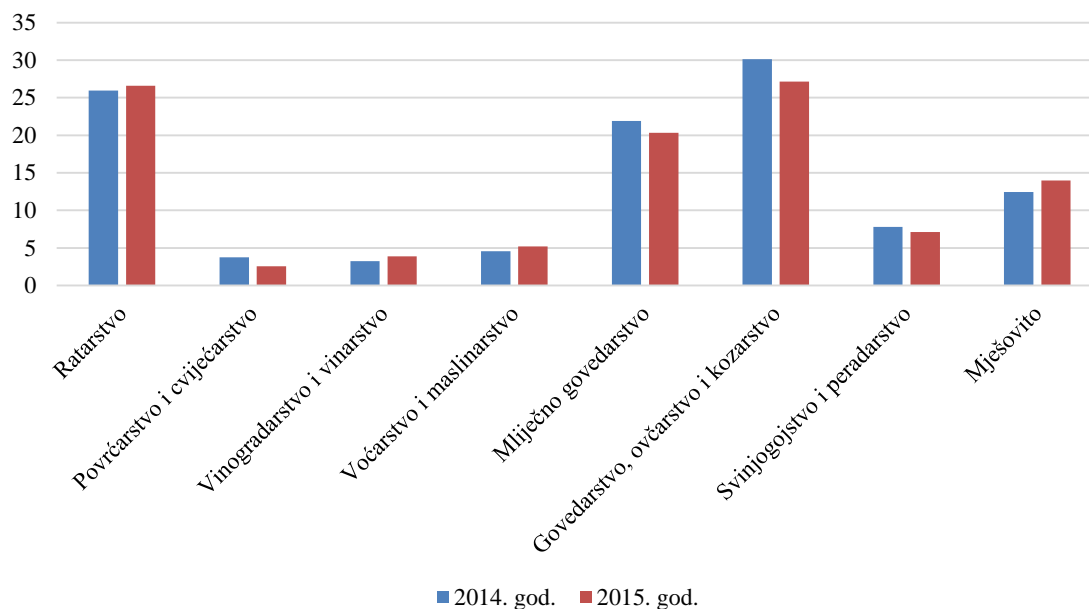
Grafikon 2. Ekonomska veličina (kn) po tipu poljoprivrednih gospodarstava

Izvor: razrada autora prema FADN rezultatima, (www.fadn.hr, 2017.)

Najveći standardni rezultati ostvaruju se proizvodnjom cvijeća i povrća. Ovaj podatak može se povezati sa činjenicom kako su radno intenzivne proizvodnje dohodovnije u odnosu na kapitalno intenzivne proizvodnje. No, suprotno navedenom, vinogradarstvo i proizvodnja

vina kao i voćarstvo te maslinarstvo ostvaruju najmanje standardne rezultate koji pokazuju tendenciju smanjenja u 2015. godini.

Komercijalna poljoprivredna gospodarstva u Republici Hrvatskoj prosječno koriste 14,33 ha poljoprivredne površine (KPP). Grafikonom 3. prikazane su ukupne korištene poljoprivredne površine tipova gospodarstava. Najviša je ona kod tipa koji se odnosi na govedarstvo, ovčarstvo i kozarstvo, 30 ha u 2014. godini i 27 ha u 2015. godini.

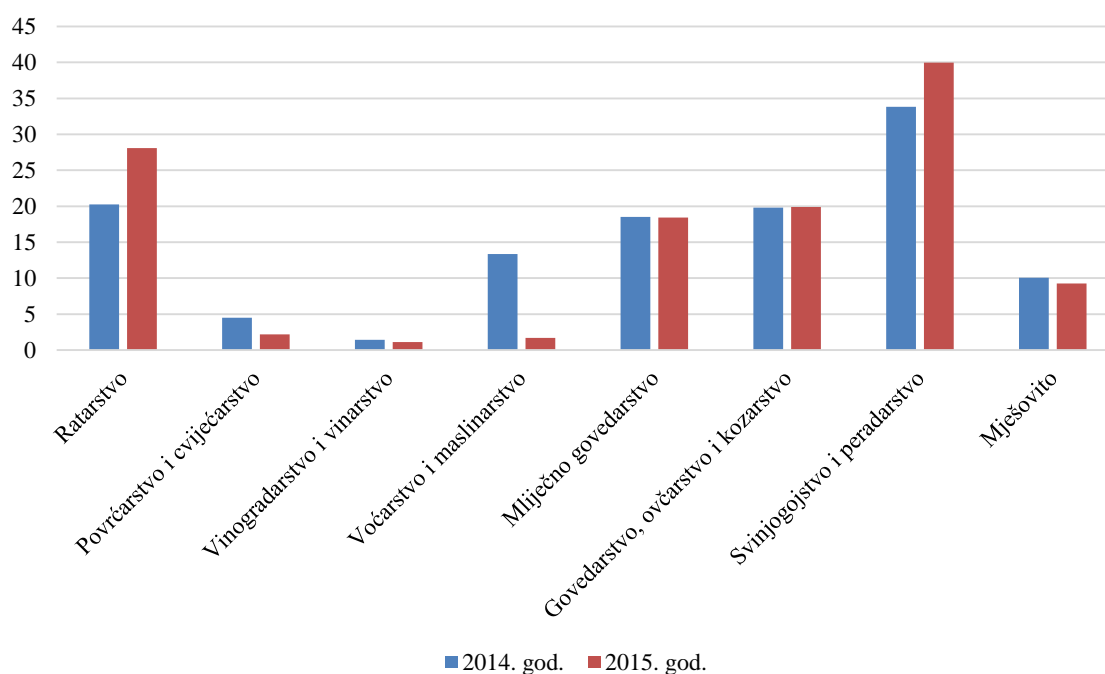

Grafikon 3. Ukupna korištena poljoprivredna površina (KPP) po tipu poljoprivrednih gospodarstava (ha)

Izvor: razrada autora prema FADN rezultatima, (www.fadn.hr, 2017.)

Najmanji broj korištenih ha je pri proizvodnji povrća i cvijeća pa ono iznosi u 2014. godini 4 ha, a u 2015. godini 3 ha. Navedeni tip proizvodnje, uz ratarstvo, mliječno govedarstvo te svinjogojstvo i peradarstvo ima trend opadanja korištenja poljoprivrednog zemljišta dok ostali tipovi proizvodnje u 2015. godini koriste nešto više zemljište u odnosu na 2014. godinu.

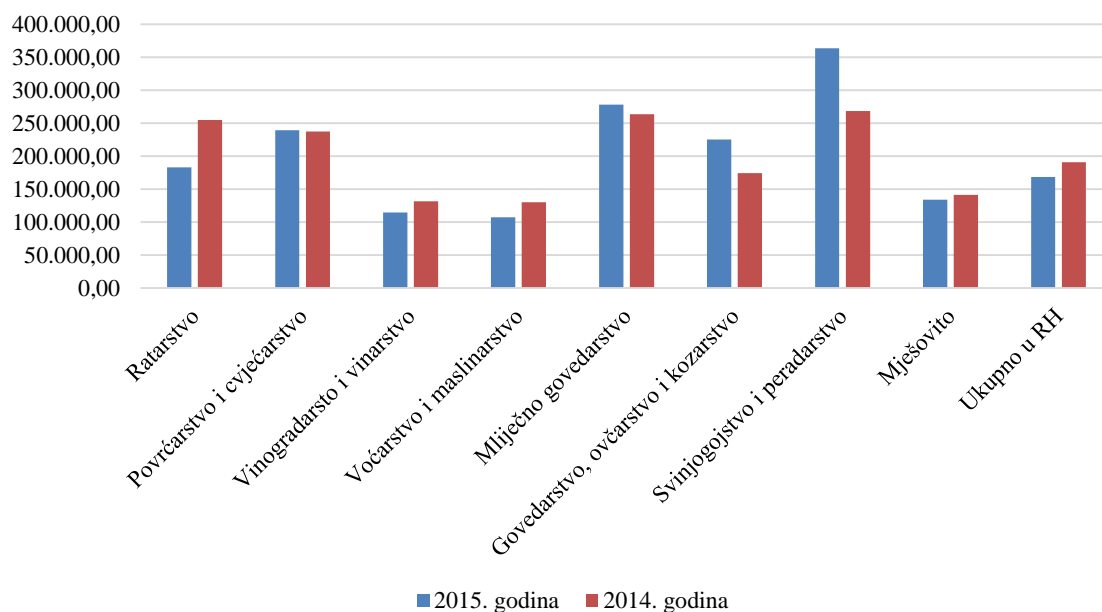
Prosječno poljoprivredno gospodarstvo raspolaže sa 13,72 uvjetnih grla (UG) što predstavlja životinje ili skupinu istovrsnih životinja težine 500 kg. Sa najvećim brojem uvjetnih grla kod promatranih proizvodnji, raspolaže tip 7 koji podrazumijeva svinjogojstvo i peradarstvo. Osim toga, kod spomenutoga tipa proizvodnje primjetno je povećanje u 2015. godini sa 34 na 40 uvjetna grla u odnosu na prethodnu godinu kako je prikazano Grafikonom 4.

Grafikon 4. Broj uvjetnih grla (UG) po tipu poljoprivrednih gospodarstava

Izvor: Izvor: razrada autora prema FADN rezultatima, (www.fadn.hr, 2017.)

Najmanji broj uvjetnih grla, samo jedno, ima tip proizvodnje koji podrazumijeva vinogradarstvo i vinarstvo što je sasvim očekivano budući se radi o vrsti proizvodnje koja zahtjeva postojanje i korištenje poljoprivrednog zemljišta. Dio zbirnih rezultata koji se odnosi na ukupne troškove izražene u kunama ostvarene u analiziranim 2014. i 2015. godini glavnih tipova proizvodnje prikazan je Grafikonom 5.

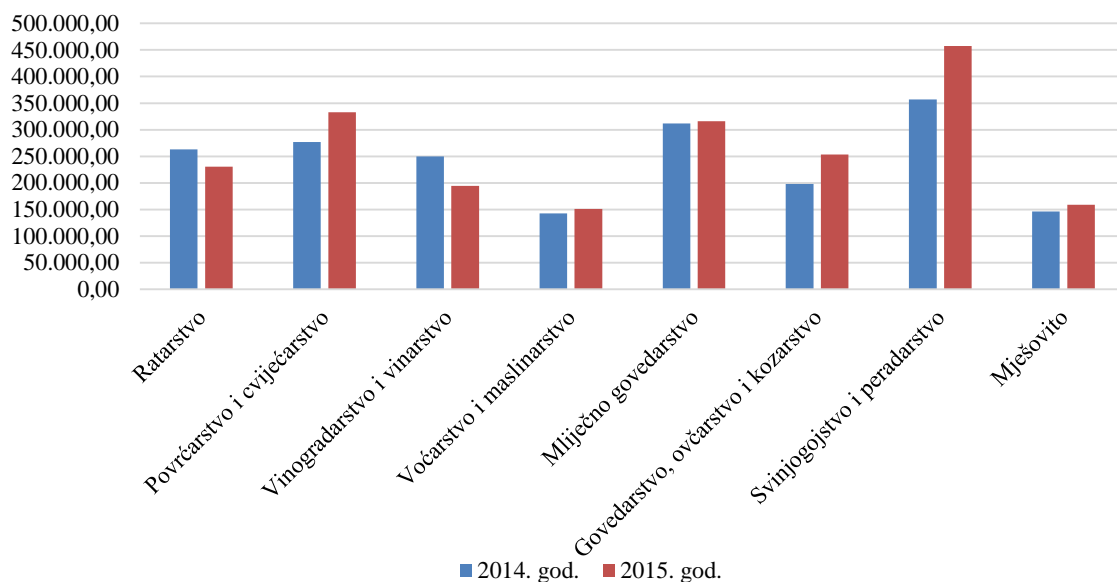

Grafikon 5. Ukupni troškovi (kn) po tipu poljoprivrednih gospodarstava

Izvor: razrada autora prema FADN podacima, (www.fadn.hr, 2017.)

Prema prikazanim podacima vidljivo je kako su se ukupni troškovi prikazanih proizvodnji u 2015. godini smanjili u odnosu na 2014. godinu kod vinogradarstva i vinarstva, voćarstva i maslinarstva i mješovitih gospodarstava. Najviši su troškovi u 2015. godini od 363.882,43 kn ostvareni kod svinjogojstva i peradarstva, a isti su i povećani u odnosu na prethodnu godinu. Najniže troškove proizvodnje sa tendencijom smanjenja u 2015. godini bilježe vinogradarstvo i vinarstvo, voćarstvo i maslinarstvo. Najveća razlika između dvije promatrane godine kada je riječ o smanjenju ukupnih troškova proizvodnje pripisuje se ratarskoj proizvodnji. Isti su smanjeni sa 254.937,44 kn za 2014. godinu na 183.027,69 kn u 2015. godini. Suprotno navedenom, najveća razlika u smislu povećanja ukupnih troškova evidentira se kod svinjogojstva i peradarstva. Veći su čak za 95.195,27 kn u 2015. godini u odnosu na 2014. godinu.

Prihodi poljoprivrednih gospodarstava ostvaruju se prodajom proizvoda, a mogu nastati i prodajom trgovačke robe ili pružanjem usluga. Grafikonom 6. prikazani su prihodi poljoprivrednih gospodarstava ostvareni u kalendarskoj 2014. i 2015. godini izraženi u kunama.

Grafikon 6. Ukupni prihodi (kn) po tipu poljoprivrednih gospodarstava

Izvor: razrada autora prema FADN podacima, (www.fadn.hr, 2017.)

Najviši troškovi, ali u ovome slučaju i prihodi ostvareni su kod tipa 7, odnosno u svinjogojstvu i peradarstvu. Oni su u 2015. godini iznosili 457.571,25 kn pa su u odnosu na prethodnu godinu veći za 100.594,95 kn. Povećanje prihoda zabilježeno je i kod govedarstva, ovčarstva i kozarstva te povrćarstva i cvijećarstva. Ostali tipovi bilježe tendenciju pada prihoda u promatranom razdoblju. Odnos prihoda i troškova izražava se koeficijentom ekonomičnosti koji je prikazan u Tablici 3.

Tablica 3. Ekonomičnost, likvidnost i zaduženost prema tipu poljoprivrednih gospodarstava

	2014. god.			2015. god.		
	Ekonomičnost	Likvidnost	Zaduženost (%)	Ekonomičnost	Likvidnost	Zaduženost (%)
Tip 1	1,12	5,40	16,20	1,34	5,82	18,00
Tip 2	1,43	0,00	5,64	1,85	0,00	3,29
Tip 3	1,67	22,24	20,05	2,32	0,00	52,32
Tip 4	1,21	20,91	21,25	1,90	8,63	18,16
Tip 5	1,27	4,10	9,84	1,16	4,50	10,54
Tip 6	1,23	6,55	17,81	1,24	5,37	5,29
Tip 7	1,34	5,53	17,22	1,53	2,04	13,08
Tip 8	1,13	0,00	10,50	1,38	6,27	9,97

Izvor: razrada autora prema FADN podacima, (www.fadn.hr, 2017.)

Koeficijent ekonomičnosti je kod svih glavnih tipova proizvodnje veći od jedan što upućuje na ekonomično poslovanje analiziranih tipova. U 2014. godini najveća ekonomičnost, 1,67, postignuta je kod tipa 3, odnosno kod vinogradarstva i vinarstva. Isto je i u 2015. godini sa navedenim tipom proizvodnje kada se ekonomičnost povećala za 0,65. Voćarstvo i vinogradarstvo kao tip proizvodnje u 2014. godini bilježe ujedno i najveću likvidnost poslovanja, 22,24. Ista u 2015. godini ne postoji, pa stoga raste zaduženost tipa proizvodnje 3 na čak 52,32% u 2015. godini sa 20,05 % dugovanja za 2014. godinu. Najmanja ekonomičnost u 2014. godini odnosi se na tip 1 ili ratarstvo, čiji je koeficijent 1,12, no već sljedeće godine isti raste na 1,34.

3.5. SWOT analiza

SWOT analizom (S - Strengths – snaga, W – Weaknesses – slabosti, O – Opportunities – prilike i T – Threats – prijetnje) se uz razmatranje sadašnjih i budućih snaga, slabosti, prilika i prijetnji stavlja u odnos unutarnja i vanjska okolina promatranog subjekta, proizvoda ili pojave (Božac Gonan, 2008.). Ovakva analiza prikazana Slikom 4. omogućuje identifikaciju i analizu prijetnji i prilika u vanjskom okruženju te procjenu slabosti i snaga koji pojedinačno ili sinergijski djeluju na neki proizvod ili pojavu (Certo i Certo, 2008.).

SNAGE / STRENGTHS	SLABOSTI / WEAKNESSES
<ul style="list-style-type: none"> • Evidentiranje inputa proizvodnje • Raspolaganje detaljnim podacima o inputima i outputima proizvodnje 	<ul style="list-style-type: none"> • Zatvorenost i neprihvatanje od strane proizvođača • Neupućenost o provedbi Sustava
MOGUĆNOSTI / OPPORTUNITIES	PRIJETNJE / THREATS
<ul style="list-style-type: none"> • Kontrola uloženi inputa • Usporedba rezultata proizvodnje sa podacima ostalih gospodarstava pri istoj proizvodnji • Planiranje daljnjih aktivnosti s ciljem uspješnijih proizvodnih i ekonomskih rezultata 	<ul style="list-style-type: none"> • Davanje iskrivljenih podataka • Prihvatanje nepovoljnih proizvodnih i ekonomskih pokazatelja • Otkrivanje tajnosti podataka pojedinog gospodarstava

Slika 4. SWOT analiza provedbe FADN sustava

Izvor: autor

Provedba FADN sustava u najvećoj mjeri karakteriziraju pozitivna obilježja kao što je evidentiranje inputa proizvodnje i vezano uz to raspolaganje detaljnim podacima o inputima i outputima na gospodarstvu. Činjenica je kako poljoprivredni proizvođači nedovoljno bilježe promjene stanja proizvodnje, odnosno uloženog i ostvarenog (Crnčan i Ranogajec, 2013.). FADN sustav potencira promjene dosadašnje prakse poljoprivrednih proizvođača, ali uz prethodnu otvorenost i točnost o proizvodnim i ekonomskim podacima sa poljoprivrednog gospodarstva koje treba osigurati upravitelj subjekta. Mogućnosti, odnosno prilike koje je moguće ostvariti sudjelovanjem u sustavu je kontrola uloženi inputa, ali i usporedba rezultata proizvodnje sa podacima ostalih gospodarstava pri istoj proizvodnji te, obzirom na navedeno racionalno planiranje daljnjih aktivnosti na gospodarstvu.

4. ZAKLJUČAK

Temeljna zadaća FADN sustava osiguranje je računovodstvenih podataka sa gospodarstva koja su uključena u istraživanje, a krajnji rezultati osiguravaju informacije različitim tijelima državne uprave i predstavnicima proizvođača, za potrebe znanstvenih istraživanja ali i samim proizvođačima pri donošenju poslovnih odluka. Od 2008. do 2013. godine u Republici Hrvatskoj provedeno je ukupno sedam FADN istraživanja. Broj poljoprivrednih gospodarstava svake godine se povećavao, pa je tako u uzorku za 2014. godinu bilo odabrano 1.290, a u 2016. godini 1.457 poljoprivrednih gospodarstava. U 2017. godini selektirana su 1.423 gospodarstva od kojih je većina na kontinentalnom području.

Komercijalna poljoprivredna gospodarstva u Republici Hrvatskoj približno koriste 14,33 ha poljoprivredne površine. Najmanji broj korištenih ha je pri proizvodnji povrća i cvijeća pa ono u 2014. godini iznosi 4 ha, a u 2015. godini 3 ha. Sa najvećim brojem uvjetnih grla kod promatranih proizvodnji, raspolaže tip 7 koji podrazumijeva svinjogojstvo i peradarstvo. Osim toga, kod spomenutoga tipa proizvodnje primjetno je povećanje u 2015. godini u odnosu na 2014. godinu.

Ukupni troškovi analiziranih proizvodnji u 2015. godini smanjili su se u odnosu na 2014. godinu kod vinogradarstva i vinarstva, voćarstva, maslinarstva i mješovitih gospodarstava. Najviši su troškovi u 2015. godini od 363.882,43 kn ostvareni kod svinjogojstva i peradarstva, a isti su i povećani u odnosu na prethodnu godinu. Najviši prihodi ostvareni su u svinjogojstvu i peradarstvu. Oni su u 2015. godini iznosili 457.571,25 kn pa su u odnosu na prethodnu godinu veći za 100.594,95 kn. Povećanje prihoda zabilježeno je i kod govedarstva, ovčarstva i kozarstva te povrćarstva i cvjećarstva. Ostali tipovi bilježe tendenciju pada prihoda u promatranom razdoblju. Koeficijent ekonomičnosti je kod svih glavnih tipova proizvodnje veći od jedan što upućuje na ekonomično poslovanje.

FADN sustav karakteriziraju pozitivna značajke kao što je evidencija inputa proizvodnje i vezano uz to raspolaganje detaljnim podacima o inputima i outputima na gospodarstvu. Mogućnosti, odnosno prilike za gospodarstvo koje sudjeluje u sustavu su kontrola uloženi inputa, ali i usporedba rezultata proizvodnje sa podacima ostalih gospodarstava pri istoj proizvodnji te, obzirom na navedeno racionalno planiranje daljnjih aktivnosti na gospodarstvu.

5. POPIS LITERATURE

1. Božac Gonan, M. (2008.): SWOT analiza i TOWS matrica – sličnosti i razlike. - Ekonomska istraživanja, 21(1): 19-24.
2. Certo, S. T., Certo, S. C. (2008.): Moderni menadžment, 10. izdanje. Mate d.o.o. Zagreb, 644.
3. Crnčan A., Ranogajec, Lj. (2013.): Percepcija poljoprivrednih proizvođača o sustavu knjigovodstva, Agronomski glasnik 5-6: 307-316.
4. Csajbok, I. (2005.): Specific evaluation methods in FADN. Centre of Agricultural Sciences, University of Debrecen, 652.
5. http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_06_70_1385.html (06.07.2017.)
6. http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_03_30_612.html (09.07.2017.)
7. www.fadn.hr (09.09.2017.)
8. www.savjetodavna.hr/projekti/15/73/fadn/fadn-u-rh/ (07.07.2017.)